

«Ας ανθίσουν εκατό λουλούδια»

σωπούσε τη γραμμή του κόμματος είχε τις αντιρρήσεις του και εκεί σταμάτησε το πράγμα.

Αυτό το οποίο συνέβη στο Εαμικό κίνημα ήταν μια πραγματική καταστροφή. Είχε την εξουσία στα χέρια του και ουσιαστικά την παρέδωσε. Δεν νομίζω να υπάρχει σε παγκόσμιο επίπεδο κίνημα τόσο μαζικό, πλατύ, πολιτικό και στρατιωτικό, που να παραδίδει οικειοθελώς την εξουσία στους αντιπάλους.

Σ.Ε.: Βέβαια, πρέπει να είναι πιο σύνθετο το ζήτημα. Σκέψου ότι μέχρι τον Οκτώβρη του 1944 οι Άγγλοι είναι σύμμαχοι. Είναι συμπολεμιστές και υπάρχουν πολλοί Άγγλοι στα μέρη στα οποία είναι και ο Ρούπας και ο Άρης. Είναι σύμμαχοι και οι Σοβιετικοί και οι Αμερικάνοι. Είναι ένα κοινό μέτωπο απέναντι στο Ναζισμό και μην ξεχνάμε ότι όταν φεύγουν οι Γερμανοί από την Ελλάδα, είναι Οκτώβρης του 1944, αλλά ο πόλεμος τελειώνει τον Μάη της επόμενης χρονιάς!

Δεν έχει τελειώσει ο πόλεμος και πιθανότατα οι δικοί μας δεν υπολογίζουν ότι θα έρθουν οι Εγγλέζοι και θα φέρουν και 80.000 στρατό! Φέρανε μέχρι Νεπαλέζους, τους Γκούρκας, και τους είχαν για να τρομοκρατούν τον πληθυσμό. Υπήρχε, φαίνεται, μία λάθος αξιολόγηση-εκτίμηση για τους συμμάχους. Την ίδια εποχή οι Κινέζοι κομμουνιστές συνεργάζονταν με τους Εθνικιστές και τους συμμάχους για να διώξουν τους Γιαπωνέζους, αλλά δεν είχαν αυταπάτες για τη συνέχεια.

Βέβαια, οι Κινέζοι είχαν στελέχη πολύ υψηλού επιπέδου καθώς έκαναν ένοπλο αγώνα 20 χρόνια, οπότε είχαν σφυρηλατηθεί και είχαν άλλες δυνατότητες πολιτικές, ιδεολογικές και στρατιωτι-

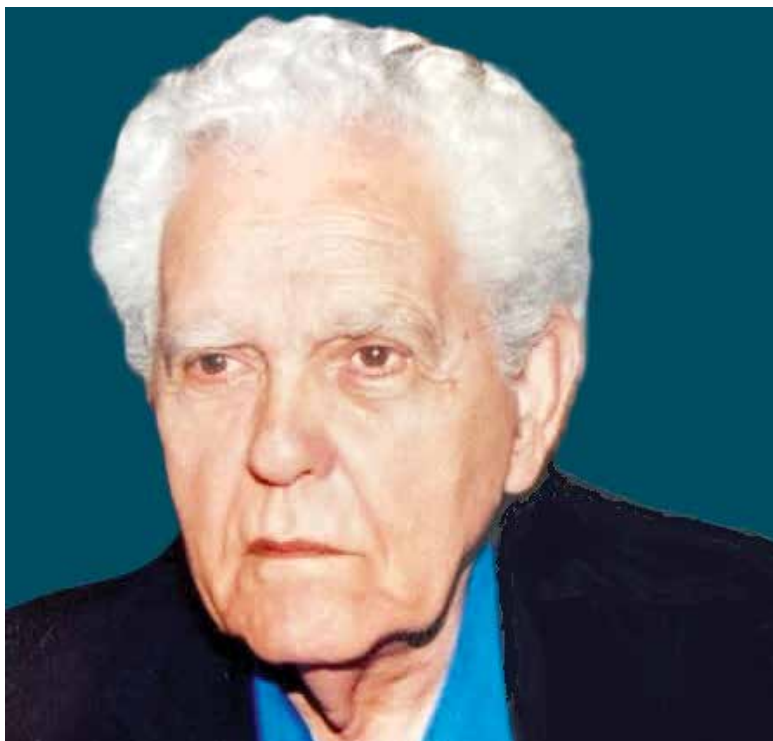
κές. Στην Ελλάδα, οι δικοί μας προσπάθησαν να κάνουν και μία συμμαχία με αστικά στοιχεία, αλλά την πάτησαν γιατί αυτά τα αστικά στοιχεία ήταν πολύ πιο συμβιβαστικά απ' όσο υποθέτω ότι εκτιμούσαν. Ήξεραν ότι οι Εγγλέζοι βάζουν τρικλοποδιές, αλλά νομίζω ότι δεν φαντάστηκαν ότι οι Εγγλέζοι θα στείλουν διαρκούντος του πολέμου ένα τόσο μεγάλο στράτευμα στην Ελλάδα για να καταπνίξουν την αντίσταση η οποία ήταν σύμμαχος τους. Πιστεύω ότι οι άνθρωποι του ΚΚΕ και του ΕΑΜ αγωνίστηκαν και έδωσαν τα πάντα, αλλά έχω και την εντύπωση ότι είχαν ένα όριο μέχρι το που μπορούσαν να φτάσουν.

Αγγλική ωμότητα

Δ.Δ.: Οποσδήποτε η διεθνής κατάσταση και ο πόλεμος έπαιξαν ένα ρόλο. Αλλά νομίζω ότι δεν θα είναι χωρίς νόημα να υποθεθεί ότι πέρα από τον αντιφασιστικό δημοκρατικό χαρακτήρα του πολέμου το γεγονός ότι οι μάζες πάλεψαν με τέτοια αποφασιστικότητα και αυταπάτηση για την απελευθέρωση της Ελλάδας από το ναζιστικό ζυγό δημιούργησαν και προσδοκίες μιας πολιτικής αλλαγής, κοινωνικής δικαιοσύνης. Μην ξεχνάμε ότι το καθεστώς πριν την έλευση των Γερμανών ήταν βασιλομεταξική δικτατορία. Και επομένως θα έπρεπε να λυθεί και το εσωτερικό πρόβλημα. Το ένα έφερνε το άλλο.

Η αγγλική πολιτική ήθελε την επιβεβαίωση της Ελλάδας ότι αποτελεί μέρος του δικού της γεωπολιτικού χώρου και θα είναι ελεγχόμενες οι εξελίξεις μετά τον πόλεμο. Νομίζω ότι ήταν περίπλοκα τα συστήματα, πράγματι, αλλά η υπόθεση ότι ο αγγλικός ιμπεριαλισμός θα χτυπήσει το Εαμικό κίνημα, θέλοντας σώνει και καλά να επιβάλει την επιστροφή του Γεώργιου Β', που ήταν στιγματισμένος από τη στήριξη του στη δικτατορία του Μεταξά, ήταν ένα πιθανό σενάριο. Δεν είναι κάτι αδιανόητο να το υποθέσει κανείς.

Σ.Ε.: Επειδή έχεις ερευνήσει πολλά αρχεία για να γράψεις τα βιβλία σου, έχεις βρει κάποιο ντοκουμέντο που να αναφέρει -έστω ως υπόθεση εργασίας- ότι μπορεί οι Βρετανοί μόλις φύγουν οι Γερμανοί να εισβάλλουν στην Ελλάδα; Δεν έχω ακούσει να έχει

Ο αγωνιστής Χαράλαμπος Ρούπας ελεύθερος πολίτης...

εντοπιστεί ένα τέτοιο έγγραφο. **Δ.Δ.:** Έχεις δίκιο.

Σ.Ε.: Τα του Καίσαρος τω Καίσαρι. Όλοι αυτοί οι άνθρωποι ήταν πατριώτες που έδωσαν έναν υπέρ πίστεως αγώνα, τα δώσαν όλα, και με τα λάθη τους, μετά ανέβηκαν ξανά στο βουνό να συνεχίσουν τον αγώνα. Ξεκίνησαν να πολεμούν τον Μεταξά, μια σκληρή δικτατορία, μετά πολεμούν τους Ιταλούς, μετά έρχονται και πολεμούν τους Γερμανούς, πολεμούν τους Βούλγαρους φασίστες και μετά κολλητά πλακώνουν οι Άγγλοι, πολεμούν τους Άγγλους και αναλαμβάνουν ξεκούραστοι οι Αμερικάνοι! Οι δικοί μας είχαν να πολεμήσουν με όλες τις δυνάμεις του κόσμου μέσα σε μια δεκαετία. Ποιοι; Αυτοί οι άνθρωποι που ήταν στο βουνό, με ένα τουφέκι ή μια χειροβομβίδα χωρίς κάποια φοβερά σύγχρονα όπλα!

Καταστροφικός συμβιβασμός

Δ.Δ.: Το μόνο που διαφωνώ είναι ότι ξέχασες ένα ορόσημο που συμβολοποιεί τις ευθύνες της ηγεσίας του ΚΚΕ για τη συμφωνία της Βάρκιζας, που παρέδωσε το λαό της Αριστεράς, αυτούς που αγωνίστηκαν είτε στις πολιτικές οργανώσεις είτε ένοπλα, στα νύχια της αντίδρασης. Και ο Εμφύλιος Πόλεμος είναι αποτέλεσμα αυτής της κατάστασης που περιέγραψες. Ήταν σύνθετα τα ερωτήματα, η εποχή έβαζε ζητήματα που είναι δύσκολο κανείς να τα προσεγγίσει με ένα πολιτικό τρόπο σωστά, να έχει μια γραμμή νίκης. Πιστεύω ότι το πολιτικό προσωπικό που

ανέλαβε την ηγεσία του αγώνα κρίθηκε από την Ιστορία και αποδείχτηκε ότι ήταν κατώτερο των περιστάσεων.

Σ.Ε.: Πράγματι, αλλά οι δικοί μας ήταν τσαγκάρηδες, ήταν αγρότες, ήταν ναυτικοί, και πολλά χρόνια στις φυλακές. Το Κινέζικο Κομμουνιστικό Κόμμα από το 1920 κολυμπούσε στα πολύ βαθιά και ψηφόνταν. Πέρασαν από 40 κύματα για να φτιάξουν αξιόμαχο στρατό και πολύ υψηλού επιπέδου στελέχη. Στην Ελλάδα έπεσαν απότομα στα άπατα και έκαναν έναν αγώνα ασύλληπτου ηρωισμού χωρίς να έχουν εμπειρία και χρόνο για να αποφύγουν τις κακοτοπιές και να διορθώσουν τα λάθη τους.

Δ.Δ.: Δεν θέλω να κάνω απόδοση ευθυνών μετά από 85 χρόνια. Σίγουρα τα θέματα είναι πολύ σύνθετα, θεωρητικά και πολιτικά. Δεν έχουν να κάνουν μόνο με μια υπογραφή, αλλά ένα ιστορικό γεγονός συμβολοποιεί το συμβιβασμό, την υποχώρηση, την ήττα, η οποία έγινε χωρίς μάχη. Το 70% των δυνάμεων του ΕΛΑΣ ήταν στα Τρίκαλα στρατοπεδευμένες και δεν είχαν ηττηθεί, εκτός από την Αθήνα. Μια ηγεσία παρέδωσε τον κόσμο της Αριστεράς στην αντίδραση. Και ακολούθησε η περίοδος της λευκής τρομοκρατίας μέχρι να ξεκινήσει ο Εμφύλιος Πόλεμος. Πάντως, είχε δίκιο ο Άρης που διαφοροποιήθηκε. Εγώ λέω ότι ο Άρης δεν ήταν αντικομματικός με τη γραμμή που έλεγε ότι αυτή η συμφωνία στην οποία αντιδρούσαν οι μαυροσκούφηδες είναι προδοτική. Αυτό νομίζω ότι τώρα είναι

κοινός τόπος στην Αριστερά.

Σ.Ε.: Συμφωνώ ότι κάποιες επιλογές ήταν καταστροφικές, αλλά προσπαθώ να τα βάζω όλα στις σωστές τους διαστάσεις.

Το όριο

Δ.Δ.: Έχεις απόλυτο δίκιο σ' αυτό και δεν χρειάζεται κανείς να ηθικολογεί και να διατυπώνει μομφές χωρίς να υπάρχει η κατάλληλη θεωρητική και ιστορική τεκμηρίωση. Σίγουρα τα διλήμματα ήταν ευρύτερα, αλλά αυτό που είναι δεδομένο και το επαναλαμβάνω είναι ότι η ηγεσία που ηγήθηκε ενός μεγαλειώδους κινήματος αντίστασης κρίθηκε από την Ιστορία ως κατώτερη των περιστάσεων.

Σ.Ε.: Νομίζω ότι τόση επάρκεια είχαν. Σαν έναν αθλητή στο άλμα επί κοντώ που πηδάει έξι μέτρα, αλλά άμα του βάλεις πέντε εκατοστά επί πλέον ρίχνει τον πήχη! Οι δημιουργίες ΕΑΜ, ΕΠΙΟΝ, ΕΛΑΣ και ΔΣΕ είναι πραγματικοί άθλοι, αλλά είναι και το όριο τους.

Δ.Δ.: Το λέω επειδή οι συνέπειες ήταν οδυνηρές και μας ακολούθησαν μέχρι την πτώση της δικτατορίας. Επανέρχεται συνεχώς το θέμα.

Σ.Ε.: Θα επανέρχεται στον αιώνα τον άπαντα. Κι αν το πάμε παρακάτω μπορεί να δούμε ότι το σημείο που χάθηκε η μπάλα ίσως δεν είναι καν η Βάρκιζα. Μπορεί να είναι ο Οκτώβρης που φεύγουν οι Γερμανοί. Όταν φτάνουν τα πλοία και ο λαός κατεβαίνει αυθόρμητα και αθώα να υποδεχτεί τους συμμάχους με κόκκινες σημαίες με σφυροδρέπανα, αλλά και με αμερικάνικες και αγγλικές σημαίες! Και ακολουθεί ο Δεκέμβρης. Μήπως εκείνη τη στιγμή έπρεπε να μην αφήσουν τους Άγγλους στρατιώτες να βγουν από τα πλοία, όπως έκανε ο λαός στη Μυτιλήνη τα Χριστούγεννα του '44;!

Δ.Δ.: Έχει μια ενδιαφέρουσα και φιλοσοφική διάσταση η Ιστορία, ότι αυτός που σχεδιάζει μια επέμβαση το ξέρει από τα πριν, ενώ αυτός που την υφίσταται το μαθαίνει εκ των υστέρων. Έχει σημασία αυτό γιατί η διαφοροποίηση έγινε στη Βάρκιζα για τον Βελουχιώτη και τους συντρόφους του, δεν έγινε τον Οκτώβριο. Δηλαδή, έπρεπε να προηγηθεί το ιστορικό γεγονός, να επωαστεί η σκέψη για να γίνει πολιτική διαφωνία με ένα τρόπο. **Σ.Ε.:** Δημήτρη, νομίζω ότι κάναμε μια μεστή συζήτηση. Ανεβάσαμε τους τόνους προς το τέλος και, ίσως, με το επόμενο βιβλίο σου να τους ανεβάσουμε ακόμα πιο ψηλά.

